

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
на дисертаційну роботу *Подлепіної Поліни Олександрівни*
на тему «*Вплив міжнародного туризму на сталий розвиток країн, що розвиваються*»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Досвід багатьох країн засвідчує, що туризм відіграє значну роль у формуванні ВВП, створенні додаткових робочих місць і забезпеченні зайнятості населення, покращенні структури зовнішньоторговельного балансу. Виступаючи своєрідним каталізатором соціально-економічного розвитку, туризм суттєво впливає на такі ключові галузі економічних систем країн як: транспорт, зв'язок, будівництво, сільське господарство, виробництво споживчих товарів тощо. У сучасних умовах міжнародна туристична індустрія стає все більш інвестиційно привабливим напрямом вкладання коштів, перетворивши туризм на ключовий фактор соціально-економічного прогресу. За останні шість десятиліть туристичні потоки продовжили зростати та перетворили туристичну індустрію на провідний продуктивний і прибутковий сегмент світової економіки. На додаток до традиційних туристичних центрів Європи й Північної Америки з'явилося багато нових країн, які перетворили національний туристичний потенціал на важливе джерело наповнення бюджету та вагомий фактор нарощення економічного розвитку країни. Мова йде саме про країни, що розвиваються, оскільки вони стають новими центрами туристичних потоків за рахунок цікавої флори і фауни, цінних конкурентних переваг, можливостей відкрити нові атракції та дестинації. Поєднання економічного зростання, вирішення ряду соціальних проблем із раціональним та збалансованим використання природних ресурсів і лежить в основі сталого розвитку країн, що розвиваються.

Зазначене зумовлює актуальність теми дисертаційної роботи та важливість поставлених завдань. Розвиток теоретико-методичних засад

дослідження міжнародного туризму, наукове та прикладне обґрунтування закономірностей, результатів та перспектив впливу міжнародних туристичних послуг на сталий розвиток країн, що розвиваються, що є метою дисертаційного дослідження Подлепіної П.О., має важливе наукове та практичне значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертація Подлепіної П.О. виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: «Туристична політика зарубіжних країн» (номер держреєстрації 0113U006006, 2013 р.), «Регіональні особливості розвитку міжнародного туризму» (номер держреєстрації 0114U002889, 2014–2015 рр.), «Міжнародний туризм як фактор економічної та суспільно-політичної модернізації країн Центральної та Східної Європи» (номер держреєстрації 0116U000918, 2016–2017 рр.), а також Донецького національного університету імені Василя Стуса: «Формування конкурентних стратегій національних виробників в сучасній парадигмі глобального економічного середовища» (номер держреєстрації 0118U002395, 2018–2020 рр.).

У межах зазначених тем, П.О. Подлепіною проведено економіко-математичне моделювання з використанням різних функцій взаємозв'язку для визначення впливу міжнародного туризму на соціально-економічний розвиток країн, що розвиваються; здійснено оцінку системного аналізу кількісних та якісних параметрів розвитку глобального ринку туристичних послуг; обґрунтовано різноступеневий характер впливу ключових показників розвитку міжнародного туризму на ВВП країн, що розвиваються; визначено сучасні детермінанти сталого розвитку країн, що розвиваються.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки та рекомендації, які представлені у дисертації Подлепіної П.О., є достатньо обґрунтованими, що

підтверджується опрацюванням значної кількості праць вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, використанням великого обсягу статистичної інформації по тематиці дослідження, належною апробацією результатів дослідження. Рівень проведеного дослідження дає можливість стверджувати про глибоку обізнаність дисертанта з науково-практичними розробками провідних зарубіжних вчених щодо вивчення проблематики впливу міжнародного туризму на сталий розвиток країн, що розвиваються.

Інформаційною базою дослідження стали періодичні видання та аналітичні звіти національних та міжнародних організацій: ООН, СОТ, ВТО, Всесвітньої ради з подорожей та туризму, Світового банку, звіти ОЕСР, матеріали Конференції ООН з торгівлі та розвитку, матеріали офіційного сайту Туристичної Асоціації України, Асоціації індустрії гостинності України, матеріали науково-практичних конференцій, монографії та наукові статті вітчизняних і зарубіжних вчених, що присвячені розвитку сучасних тенденцій впливу міжнародного туризму на сталий розвиток країн, що розвиваються, результати власних досліджень автора.

Подлепіна Поліна Олександрівна у дисертаційній роботі використала широку палітру методів наукового дослідження, серед яких історико-логічний, класифікаційно-аналітичний, порівняльний, морфологічний, системний аналіз, структурно-факторний аналіз, структурно-кластерний аналіз, кореляційний аналіз, методи спостереження, аналізу і синтезу, оцінювання, моделювання, метод стратегічного аналізу, абстрактного моделювання, статистичний та графічні методи.

Використання такого інструментарію дослідження дозволило дисертанту вирішити поставлені завдання і сформулювати обґрунтовані висновки, зокрема дослідити економічну природу міжнародних туристичних послуг, здійснити класифікацію типології та механізмів впливу міжнародної туристичної сфери на сталий розвиток країн, що розвиваються, провести систематизацію сучасних детермінант сталого розвитку країн, що розвиваються; оцінити виміри впливу міжнародного туризму на макроекономічну динаміку країн, що розвиваються; визначити динаміку

розвитку сегментів міжнародних туристичних послуг у контексті вимірів сталого розвитку; здійснити діагностику оцінки впливу процесу інтеграції України в глобалізовані ринки туристичних послуг на показники її сталого розвитку; розробити механізм державного сприяння розвитку конкурентних переваг країн, що розвиваються, на ринку міжнародного туризму на засадах сталого розвитку.

Достовірність та обґрунтованість основних наукових положень дисертаційної роботи Подлепіної П.О. підтверджується також їх апробацією на науково-практичних конференціях, публікаціями у наукових фахових виданнях, за кордоном, у наукових періодичних виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз, використанням у практичній діяльності державними установами і закладами, а також у навчальному процесі.

Основні положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, їх новизна

Результати проведених автором наукових досліджень характеризуються новизною, що в комплексі спрямована на поглибленні теоретико-методичних основ дослідження міжнародного туризму та розробці науково-практичних рекомендацій щодо формування механізмів державної підтримки сталого розвитку країн, що розвиваються, через посилення синергії позитивного впливу розвитку туристичної галузі.

Проведене дослідження дає змогу сформулювати низку висновків і рекомендацій науково-теоретичного та практичного змісту. Зокрема, слід відзначити удосконалений автором концепт визначення закономірностей диференційованого характеру впливу ключових показників розвитку міжнародного туризму на ВВП країн, що розвиваються, залежної від рівня загального внеску туризму у ВВП, обсягів туристичних витрат резидентів всередині країни, сукупних капіталовкладень у туристичну галузь, витрат міжнародних туристів всередині країни. Побудовані економіко-математичні моделі з використанням багатofакторних регресій, а також проведений системний аналіз кількісних та якісних параметрів розвитку глобального

ринку туристичних послуг дали можливість визначення найбільш значущих сегментів туристичної галузі країн, що розвиваються, з метою отримання максимального позитивного ефекту від їх соціально-економічного розвитку (с. 114-130).

Основним науковим результатом, що характеризується новизною, є розроблений автором механізм державного сприяння розвитку конкурентних переваг країн, що розвиваються, на ринку міжнародного туризму на принципах сталого розвитку, який включає такі суб'єкти (міжнародні організації, держава, туристичні інституції, транснаціональні туристичні ланки взаємодії), об'єкти (туристичні дестинації, нормативно-правове забезпечення, туристична інфраструктура та ін.), інструменти (інноваційно-інвестиційні ресурси, інформаційні ресурси, логістичне забезпечення, гуманітарно-соціальні складові), використання яких дає можливість сформувати підходи до побудови державних стратегій розвитку туристичної галузі країн, що розвиваються (с. 195-199).

Удосконалений науково-методичний підхід до визначення впливу міжнародної туристичної галузі на сталий розвиток країн, який включає алгоритм оцінки потенціалу туристичної сфери, туристичних потоків та їх впливу на економічні та соціальні показники (78-88), а також підхід до застосування кластерного аналізу країн, що розвиваються, на основі врахування кількісних та якісних показників розвитку туристичної індустрії (бізнес-середовище, охорона та безпека, здоров'я та гігієна, людські ресурси і ринок праці, розвиток інформаційних і комунікаційних технологій, пріоритет подорожі і туризму в доходах країни, міжнародна відкритість, конкурентоспроможність цін, екологічна стійкість, розвиток авіатранспортної, наземної, портової та туристичної інфраструктури, їх обслуговування, природні та культурні ресурси і ділові поїздки), що дало змогу сформувати групи країн, які характеризуються диверсифікованим впливом туристичної індустрії на соціально-економічний розвиток країн за рахунок надходження валюти, внеску у ВВП у натуральних показниках і частки туристичної галузі у загальних макроекономічних показниках (с. 96-111).

Автором удосконалено визначення впливу рівня інтеграції національної туристичної галузі в глобалізовані ринки туристичних послуг на прискорене зростання її потенціалу в контексті посилення використання та подальшого розвитку інституцій як самої туристичної галузі, так і її суміжних та підтримуючих галузей, територіальних комплексів, а також сталий розвиток локальних і національних екосистем (162-169).

Все вищевикладене дає підстави зробити висновок, що поставлені автором мета та завдання дисертації виконані. Висновки, сформульовані у дисертаційній роботі, відповідають її змісту, підтверджують глибину та наукову оригінальність проведеного дослідження.

Теоретичне та практичне значення результатів дисертаційної роботи

Теоретична цінність роботи полягає у поглибленні теоретико-методичних основ дослідження міжнародного туризму та розробці науково-практичних рекомендацій щодо формування механізмів державної підтримки сталого розвитку країн, що розвиваються, через посилення синергії позитивного впливу розвитку туристичної галузі. Основні положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, відрізняються новизною і створюють підґрунтя для подальших досліджень щодо розробки стратегічних пріоритетів впливу міжнародного туризму на сталий розвиток країн, що розвиваються. Розроблені у дослідженні методичні підходи, моделі та методи є універсальними та можуть бути використані в процесі впровадження механізму впливу міжнародного туризму на сталий розвиток країн, що розвиваються.

Наукові та практичні розробки автора були запропоновані зацікавленим державним органам, організаціям та установам, підприємства про що свідчать довідки про впровадження рекомендацій автора у практичну діяльність Всеукраїнського громадського об'єднання «Українська асоціація економістів-міжнародників» (довідка № 57/3 від 25.12.2019 р.), Харківської обласної ради (довідка № 01-44/935 від 13.04.2020 р.), Департаменту міжнародного співробітництва Харківської міської ради (довідка № 183/01-01-

26 від 08.04.2020 р.), у діяльності міжнародного туристичного оператора «КАЛПСО ТУР ЮА» (довідка № 8-02/09-13 від 11.12.2019 р.).

Окремі результати дослідження запроваджено у навчальний процес Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна при викладанні дисциплін «Світова економіка», «Міжнародний туризм» (довідка № 0301-111 від 22.01.2020 р.); Донецького національного університету імені Василя Стуса при викладанні навчальних дисциплін «Міжнародні стратегії економічного розвитку», «Міжнародний маркетинг» (довідка № 11/01.1.3-43 від 05.02.2020 р.).

Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження в опублікованих роботах автора

Основні результати дослідження П.О. Подлепіної, які покладено в основу її кандидатської дисертації викладено у 17 наукових працях, з них 1 колективна монографія, 1 стаття у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку Європейського Союзу, 8 статей у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України (із них 1 – у співавторстві), 7 публікацій за матеріалами науково-практичних конференцій.

Автореферат дисертації відображає її зміст та не містить положень, які не досліджені в роботі.

Дискусійні положення та зауваження по змісту дисертації

Поряд з викладеними позитивними характеристиками дисертаційної роботи, вона не позбавлена певних недоліків та дискусійних положень. Зокрема, вважаємо за необхідне надати такі зауваження:

1. У роботі автором запропоновано систематизацію 17 цілей сталого розвитку на засадах визначення місця та ролі туризму в 5 основних груп пріоритетів розвитку країн, що розвиваються (п. 1.1, с. 30-33). Потребує додаткового обґрунтування, чому було здійснена така систематизація та як вона може бути відображена для країн з різним економічним та туристичним потенціалом і їх використанням в контексті сталого розвитку.

2. Потребує уточнення Рис. 1.3. «Структурно-логічна схема надання міжнародних туристичних послуг на світовому туристичному ринку» з позиції місця країн, що розвиваються у даній системі та впливу туризму на сталий розвиток усіх країн (с.51).

3. Робота значно виграла б, якщо автор більше уваги приділив при аналізі дефініції понять «міжнародна туристична послуга» формуванні доданої вартості та можливостях країн, що розвиваються щодо реалізації туристичних продуктів з високою доданою вартістю та низьким рівнем антропогенного навантаження на навколишнє середовище, що й характеризувало б сталий розвиток на основі використання туристичного потенціалу.

4. Додаткового обґрунтування потребує оцінка тенденцій глобального ринку туристичних послуг (с. 75-90). На наш погляд, доцільно було б здійснити детальний аналіз факторів, які призвели до стрімкого нарощення туристичних потоків та розвитку міжнародної туристичної індустрії й транснаціональним готельним ланцюгам зокрема.

5. Дисертантом використаний значний економетричний інструментарій для побудови системи взаємозв'язків між факторами та здійсненні моделювання у п. 2.3, 3.1, 3.2. Потребує уточнення вибір факторів, що покладені в основу моделей та можливості їх адаптації до нових реалей, пов'язаних з Covid 19.

6. Не заперечуючи практичну значущість запропонованих дисертантом напрямів та механізмів державного регулювання туристичної галузі країн, що розвиваються (с. 196), слід наголосити на тому, що конкретизації потребують економічний, організаційний, фінансовий, та управлінський механізми з позиції диверсифікованого економічного, соціального, туристичного потенціалу країн, що розвиваються, та відповідних можливостей щодо їх реалізації.

Втім, необхідно зазначити, що вказані недоліки та зауваження в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, а наявність дискусійних положень свідчить про її складність і актуальність.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Структура дисертаційної роботи логічна та послідовна і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел й додатків. Загальний обсяг дисертації – 247 сторінок. Робота містить 39 таблиць, з них 2 таблиці займають 5 повних сторінок, 35 рисунків, з них 2 рисунки займають 2 повні сторінки, 7 додатків на 18 сторінках, список використаних джерел із 191 найменування на 22 сторінках.

Робота виконана у науковому стилі, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності. За обсягом, змістом, структурою, повнотою викладу результатів, оформленням вона відповідає встановленим вимогам. Зміст автореферату адекватно відображає основні положення дисертації.

Загальний висновок

Дисертація Подлепіної П.О. «Вплив міжнародного туризму на сталий розвиток країн, що розвиваються» є завершеним науковим дослідженням, містить нове вирішення актуального науково-практичного завдання, що полягає у поглибленні теоретико-методологічних засад розвитку міжнародного туризму, науковому та прикладному обґрунтуванні закономірностей, результатів та перспектив впливу міжнародних туристичних послуг на сталий розвиток країн, що розвиваються. Обрану тему розкрито, мету досягнуто повністю, поставлені завдання вирішено в повному обсязі. Дисертаційна робота за змістом та науковим рівнем відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Зміст автореферату у повній мірі відповідає основним положенням дисертаційної роботи, а тема дисертації відповідає паспорту спеціальності 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

На підставі проведеного аналізу доцільно зробити висновок, що дисертаційна робота «Вплив міжнародного туризму на сталий розвиток країн, що розвиваються» відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою

Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. та № 567 від 27.07.2016 р.), а її автор – Подлепіна Поліна Олександрівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальності 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент

професор кафедри міжнародних економічних відносин Луцького національного технічного університету,
доктор економічних наук, професор

О. М. Лютак

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ:
Учений секретар
ЛУЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
доц. А.Земко

14.08.2020 р.